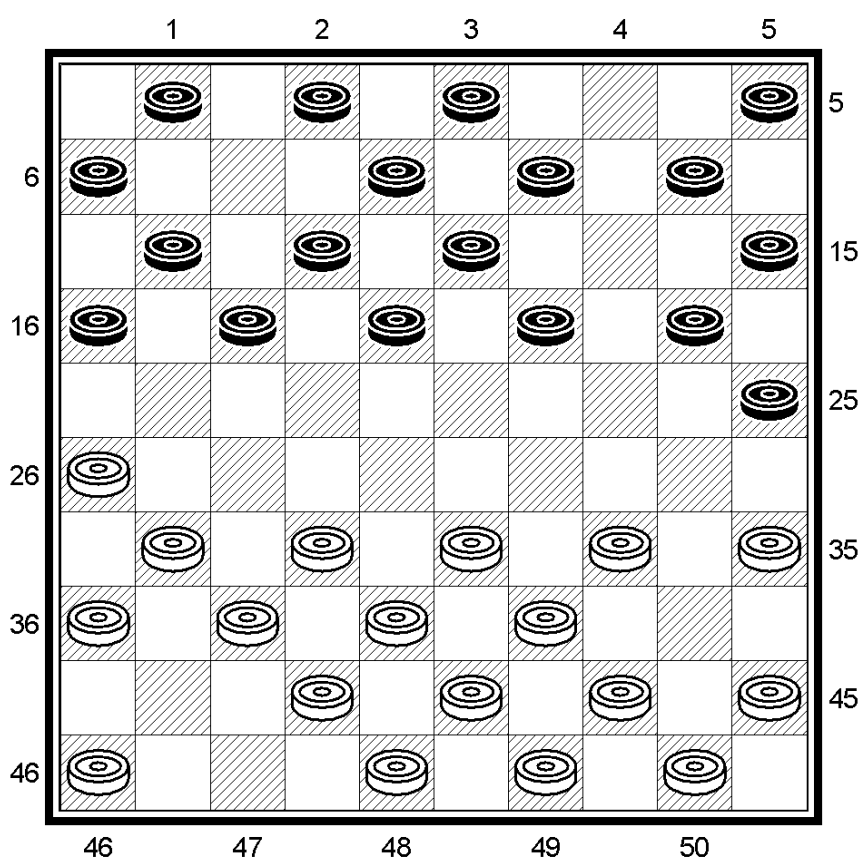

De Tytsmazel

Ter nagedachtenis aan Piet Tytsma, 1914-1955.

Waaksens 2014
Marten Walinga

Met dank aan Liuwe Westra voor de correcties.

Deze kleine uitgave is vrij te downloaden op www.frisiandraughts.com

De Tytsmazet

Ter nagedachtenis aan Piet Tytsma, 1914 -1955.

Piet Tytsma heeft een onuitwisbaar stempel gedrukt op het Fries Dammen. In een veel gespeelde opening bleek een slagzet mogelijk, die iedereen tot dan toe over het hoofd had gezien. Tytsma was de ontdekker van deze combinatie, die nog altijd bekend staat onder de naam *Tytsmaset* (waarbij in het Fries de tweede t niet wordt uitgesproken).

De ontdekking van Tytsma is anno 2014, honderd jaar na zijn geboorte nog altijd actueel. De combinatie is zowel voor wit als voor zwart mogelijk, en het thema speelt ook een rol in net iets andere combinaties. Wie één keer met dit thema kennis heeft gemaakt, weet dat hij in bepaalde speltypes bij iedere zet opnieuw moet opletten. Immers, voordat men het weet ‘komt Tytsma deryn’.

In dit document wordt eerst de klassieke Tytsmazet voor wit beschreven, en daarna dezelfde zet voor zwart.¹ Daarna volgt een aantal combinaties waarin hetzelfde slagthema wordt gebruikt. De vijfde combinatie is een bijzondere: eerst krijgt de tegenspeler twee dammen cadeau, daarna wordt eerst de eigen dam gevangen, en dan volgt een damafname die uitloopt op een winnend eindspel van drie tegen drie schijven. Tijdens de hele combinatie verdwijnen er maar liefst 30 schijven van het bord!

1.1 De klassieke Tytsmazet

De volgende opening leidt tot de Tytsmazet:

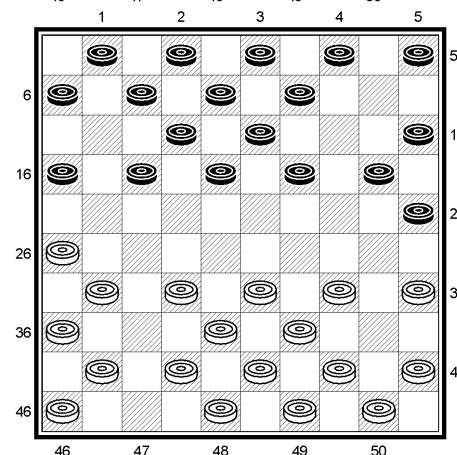
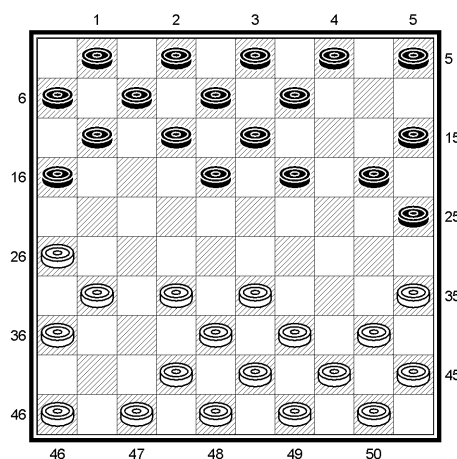
1. 31-26 20-25
2. 37-31 14-20
3. 32-27 17x37
4. 41x32 19-24
5. 34x14 10x19 [*diagram 1*]

De opening vervolgt met

6. 40-34 11-17
7. 47-41 [*diagram 2*]

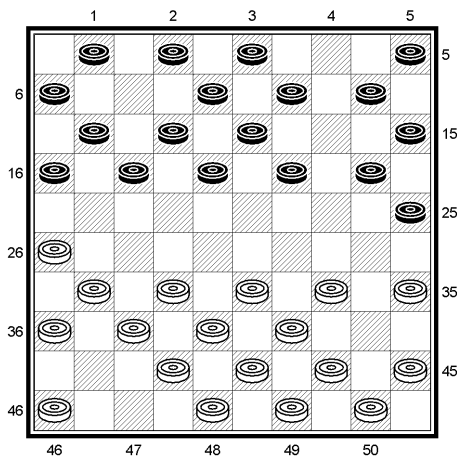
Zwart speelt nu

7. 7-11
 8. 41-37 Dit heet ‘voor de *rún* spelen’.
- Na het logisch lijkende

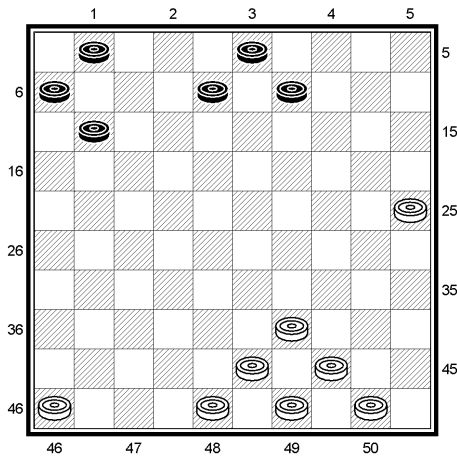
1 De klassieke Tytsmazet voor wit staat ook beschreven, met een iets andere zettenvolgorde in de aanloop tot de combinatie, in, *Openingstheorie van het Friese Damspel*, Folkert Groenveld, Jutrijp 2001, pp. 3-1 en 3-3, H. Walinga, *200 slagzetten in de openingstheorie van het Friese Damspel*, Oudega (Wymbritseradiel) 1995, p. 21 en 23 en Marten S. Walinga en Liuwe H. Westra, *Fries dammen. Beknopte handleiding voor een bijzondere denksport*, Waaksens 2014, p. 40.

8. 4-10 [diagram 3]

volgt de winnende combinatie, die in 1947 door Piet Tytsma is ontdekt. Deze gaat als volgt.

- 9. 26-21 16x47
- 10. 32-27 17x26
- 11. 36x7 2x11
- 12. 34-30 25x32
- 13. 42x4 5x3
- 14. 35-30 47x35
- 15. 45x25 [diagram 4]

Uit een verslag van een belangrijke partij van 5 januari 1949 blijkt wel, dat de Tytsmazet nog niet direct bij alle dammers bekend was.

Fries damspel

Pr. Hoekstra.
Zw.: 2, 5, 7, 8, 11, 21, 26, 27, 31, 37, 45 (11 sch.)

W.: 10, 14, 18, 19, 23, 28, 29, 34, 39, 40, 46 (11 sch.)

Opl.: 19-13, 8x17; 23-18, 17x16; 29x9; 27x(49); 40-35, 45x25; 34-30, 25x34; 9-(4), 5x3; 46-41, 3x(46); 10-(5), (46x10); (1x30) 8 sch., over de velden 32, 16, 36, 9, 6, 50 en 48.

Volgens ingezonden oplossingen van dit probleem is mij gebleken, dat er bijoplossingen in dit probleem zitten waardoor het als probleem zijnde niet voor een mooi probleem kan doorgaan. De andere mogelijkheden om tot winst te komen zullen wij dus ditmaal ook maar voor goed rekenen.

Pr. E.
Zw.: 2, 4, 6, 7, 9, 11, 14, 16, 19, 20, 24, 25, 30, 35 (14 sch.)

W.: 22, 26/28, 32, 33, 36, 38, 39, 45, 47, 49, 50 (13 sch.)

Opl.: 36-31, 16x36; 47-41, 36x47; 22-17, 11x42; 38-32, (47x17); 49-44, deze tempozet brengt wit de winst door de nu volgende serie zetten, waardoor een zeer eigenaardige stand naar voren komt. 42x22; 28-23, 19x28; 33-29, 24x33, 39-34, 30x39; 44-40, 35x44 45x5 (9 sch.)

Oplossing: Stand Zw.: 2/6, 9, 10, 14/16, 19, 21, 25, 26 (14 sch.)

W.: 32/35, 37/40, 44, 45, 47/50 (14 sch.)
37-31, 26x28; 38x20, 15x24; 35x13, 3x43; 34x(1) 43x34; (1x35) en wint.

Deze keer zullen wij onze rubriek eens gaan wijden aan enige opgaven met een speculatief karakter. Om te beginnen zullen wij dan allereerst onze aandacht eens bepalen bij een partij, die gespeeld werd op 5 Januari te Dronrijp, in de strijd om het kampioenschap tussen P. Palma te Dronrijp met wit en A. Tigchelaar te Parrega met zwart.

Wit	Zwart	Wit	Zwart
1. 31-26	20-25	9. 26-21	16x47
2. 37-31	14-20	10. 32-27	17x26
3. 32-27	17x37	11. 36x7	2x11
4. 41x32	11-17	12. 34-30	25x32
5. 47-41	19-24	13. 42x(4)	5x3
6. 34x14	10x19	14. 35-30	47x35
7. 40-34	4-10	15. 45x25 e. w. wint	
8. 41-37	7-11?		

De speculatieve zet in deze partij, 8. 41-37 is afkomstig van P. Tijtsma van Lieve Vrouwen Parochie en was nog niet bij alle dammers bekend. Van hoe grote waarde het is, dat een speler nog niet met een bepaalde variant op de hoogte is bleek wel uit het feit dat zwart, niets vermoedend 8. 7-11 speelde, waar wit op speculeerde en zodoende een punt veroverde in zeer korte tijd en in een heel belangrijke wedstrijd.

Zwart had beter 8. ... 17-21; 9. 31x11, 1x21; 10. 26x17, 7x47 kunnen spelen, waardoor hij met één schijf voordeel een dam krijgt. Weliswaar kan deze dam niets uitrichten, maar m. l. moet wit zo spoedig mogelijk door 46-41 deze dam weer onschadelijk maken, waardoor wit's positie door het ruimen van veld 48 er niet beter op wordt.

F. Stand Zw.: 4, 7, 8, 9, 12, 13, 17, 19, 22 (9 sch.)

W.: 26, 30, 32, 33, 38, 41, 42, 48, 49 (9 sch.)

Wit (W. Bakker) speelt 30-25, speculerende op het feit, dat Zwart's keuze niet groot is. Wit verwacht de voortzetting 13-18 van de tegenpartij. Inderdaad gebeurde dit en nu was Zwart verloren.

G. Van een dergelijke speculatie is ook het volgende eindspel een voorbeeld.

Zw.: 3, 7, 13, 16, 25, 26 (6 sch.)

W.: 23, 33, 37, 40, 47, 48 (6 sch.)

Wit (W. Ennema) is aan beurt en overweegt de voortzetting 48-43, zich bewust van de mogelijkheid, dat Zwart zich nu uit zijn ietwat gedrukte stand kan bevrijden door de zet 13-18. Ook deze speculatie gelukte; zwart zette voort met 13-18 en moest nu verliezen.

Correspondentie-adres: A. W. de Haan, Berlikum.

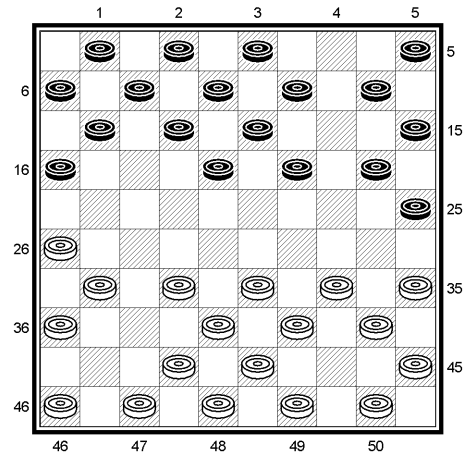
1.2 De Tytsmazet voor zwart na 47-41

Zwart kan ook gebruiken maken van praktisch dezelfde combinatie.

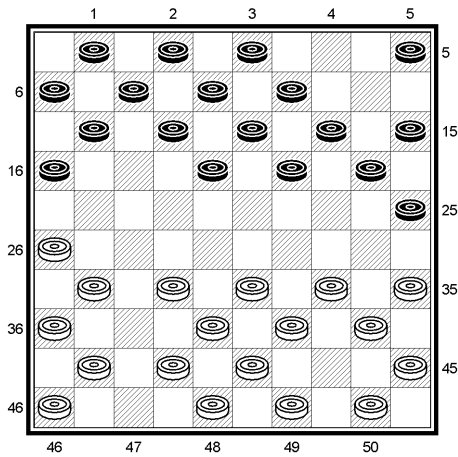
1. 31-26 20-25
2. 37-31 14-20
3. 32-27 17x37
4. 41x32 19-24
5. 34x14 10x19
6. 40-34 4-10
7. 44-40 [*diagram 5*]

Zwart kan nu voor de *rún* spelen.

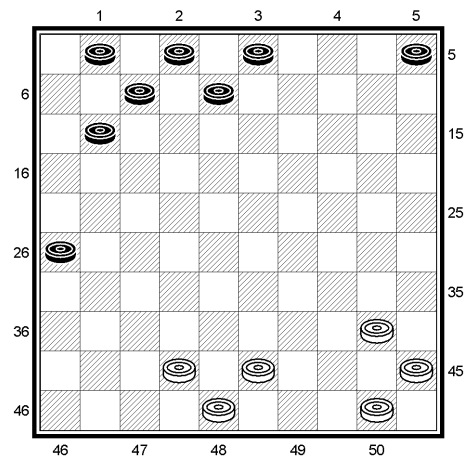
8. 10-14

En na **9. 47-41** [*diagram 6*] kan zwart de winnende combinatie uitvoeren.

9. 25-30
10. 35x4 19-24
11. 34x25 15x44
12. 49x30 16-21
13. 26x19 9x47
14. 46x48 12-17
15. 47x16 6x26 met als slotstand [*diagram 7*]

1.3 Een onvoordelige variant van de Tytsmazet voor wit (na 19-24)

Er zijn meer standen met dit slagprincipe. We starten weer met dezelfde acht zetten.

1. 31-26 20-25
2. 37-31 14-20
3. 32-27 17x37
4. 41x32 19-24
5. 34x14 10x19
6. 40-34 11-17
7. 47-41 7-11
8. 41-37 [diagram 8]

Na 4-10 volgt de Tytsmazet zoals eerder beschreven.

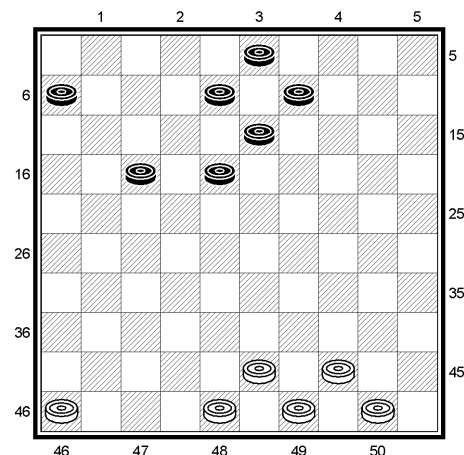
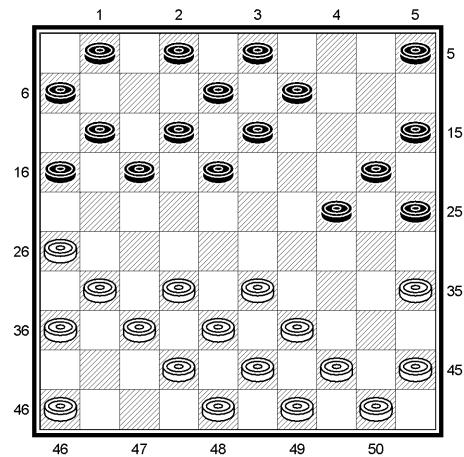
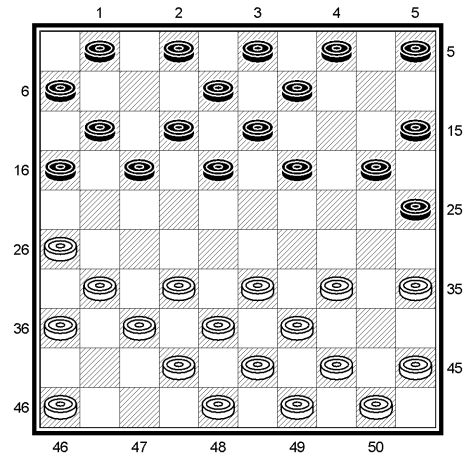
Zwart speelt in plaats daarvan

8. 19-24
9. 34x14 4x24 [diagram 9]

Weer is dezelfde combinatie mogelijk, maar nu leidt die tot schijfverlies.

10. 26-21 16x47
11. 32-27 17x26
12. 36x7 2x11
13. 35-30 25x32
14. 42x4 5x3
15. 39-34 47x40 (na 47x35 volgt ook 45x5, maar dit is wel erg ongunstig voor zwart)
16. 45x5 11-17
17. 5x2 1x3 Met als slotstand [diagram 10]

Wit zou op de 16de zet ook naar 23 kunnen slaan, maar het schijfverlies blijft, en zijn positie is dan nog slechter.

1.4 Een tweede Tytsmazet voor zwart (na 32-27)

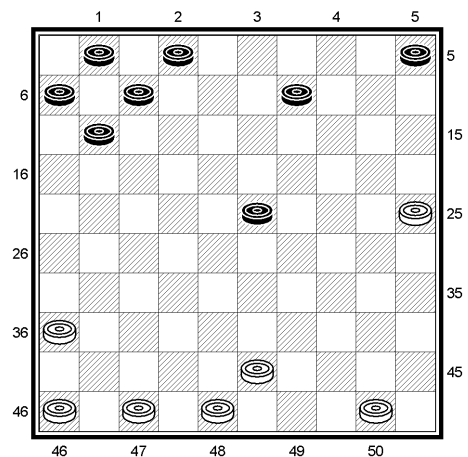
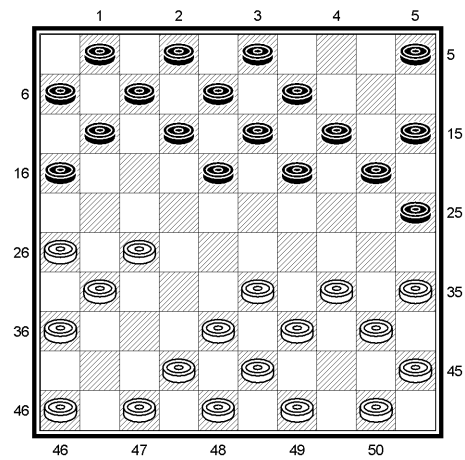
Na de beginzetten

1. 31-26 20-25
2. 37-31 14-20
3. 32-27 17x37
4. 41x32 19-24
5. 34x14 10x19
6. 40-34 4-10
7. 44-40 10-14

volgt na 47-41 dus de Tytsmazet voor zwart (zie 1.2)

maar ook na **8. 32-27** volgt een Tytsma [*diagram 11*]

8. 25-30
 9. 35x4 19-24
 10. 34x25 15x44
 11. 49x40 16-21
 12. 26x19 9x49
 13. 4x18 8x28 (slaat vijf schijven)
 14. 42-38 (de beste mogelijkheid) 49x35
 15. 45x25 3-9
 16. 38x18 12x23
- met schijfwinst voor zwart [*diagram 12*]

NB: Op de 13de zet kan wit ook met de dam naar 22 slaan, maar dan slaat zwart met zijn dam 49x25!, en het wordt nog lastig voor wit met twee schijven de zwarte dam af te nemen.

1.5 Een tweede Tytsmazet voor wit (na 5-10 etc.)

Het slagprincipe kan natuurlijk ook iets later in de partij voorkomen.

1. 31-26 20-25
2. 37-31 14-20
3. 32-27 17x37
4. 41x32 19-24
5. 34x14 10x19
6. 40-34 11-17
7. 47-41 7-11
8. 41-37 [diagram 13]

Nu is 4-10 niet goed, zoals inmiddels bekend. Maar eerst de hoekschijf spelen is ook niet zonder gevaar.

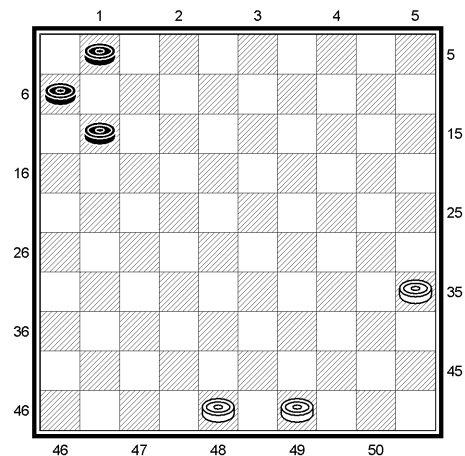
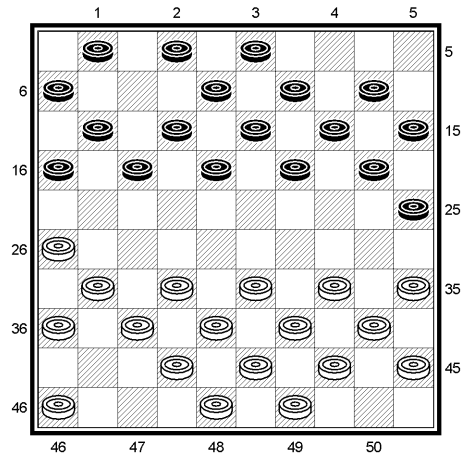
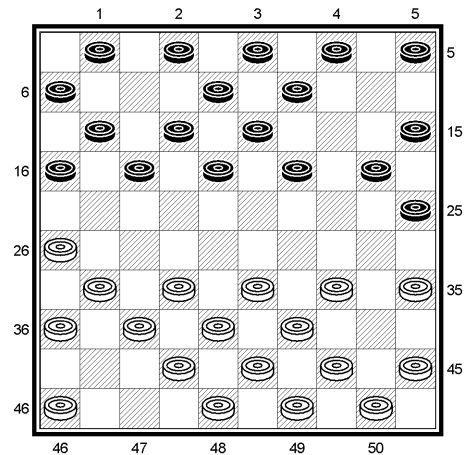
8. **5-10**
9. 44-40 10-14
- 10.50-44 4-10? [diagram 14]

Er volgt nu een prachtige combinatie met een winnend eindspel van drie schijven tegen drie.

- 11.26-21 16x47
- 12.32-27 17x26
- 13.36x7 2x11
- 14.34-30 25x32
- 15.42x24 19x50 (spectaculair! Ondanks twee dammen verliest zwart de partij!)
- 16.35-30 47x35
- 17.45x3! (zeven schijven) 50-45 (zie beneden)
- 18.3x25 45x15 (na 45x5 volgt 48-42, met onafwendbaar 42-37)
- 19.39-33 15x47
- 20.46-41 47x36
- 21.43-39 36x40
- 22.44x35 [diagram 15]

Op de 17de zet is 50-45 voor zwart de beste, omdat anders de dam ook wordt gevangen, met een nog nadeliger eindstand, door de slag 48-42, 50x40 en 44x35 (of zelfs 44x15)

Het eindspel van drie tegen drie wint, omdat de witte schijven op 48 en 49 de doorbraak van een zwarte schijf langs veld 41 verhinderen door 48-42.

1.6 Een derde Tytsmazet voor wit, na een uitgesteld voor de *rún* spelen (na 5-10 etc.)

Om de Tytsmazet uit te kunnen voeren, moet men voor de *rún* spelen. Soms duurt het even voordat dit mogelijk is. Desondanks kan het wachten de moeite lonen.

1. 31-26 20-25
2. 37-31 14-20
3. 32-27 17x37
4. 41x32 19-24
5. 34x14 10x19
6. 40-34 11-17
7. 47-41 4-10
8. 44-40 19-24
9. 34x14 10x19
10. 40-34 7-11
11. 41-37

Er is nu een extra afruil door zwart toegepast.

Rúnspelen (speltypen waarbij schijf 4 of schijf 47 wordt opgespeeld) zijn erg lastig. Dit komt in de eerste plaats door het voorkomen van veel gespiegelde zettenreeksen, waardoor er verwarring kan ontstaan over de kleur waarmee een winnende combinatie kan worden uitgevoerd. In de tweede plaats zijn er veel variaties in zetvolgorde mogelijk, en kunnen beide spelers ervoor kiezen om één of twee keer af te ruilen met 32-27 / 19-24.

Na 11. **5-10** is de stand: [diagram 16]

Nu komt het vertrouwde:

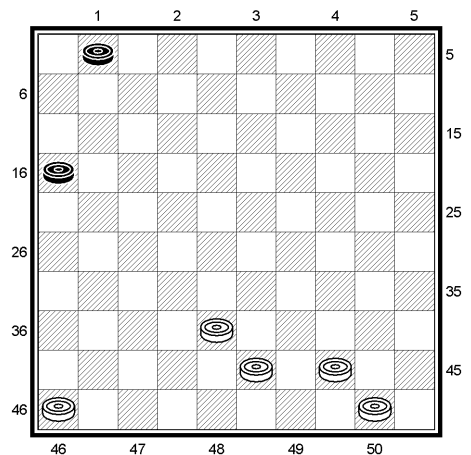
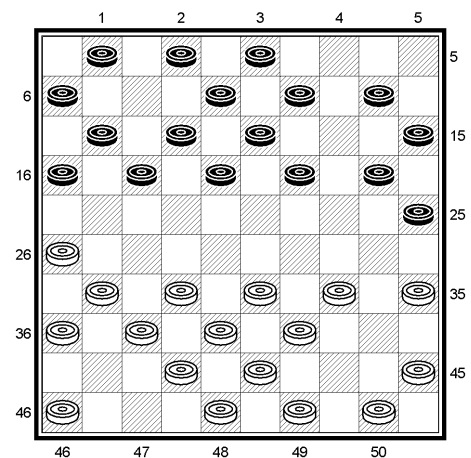
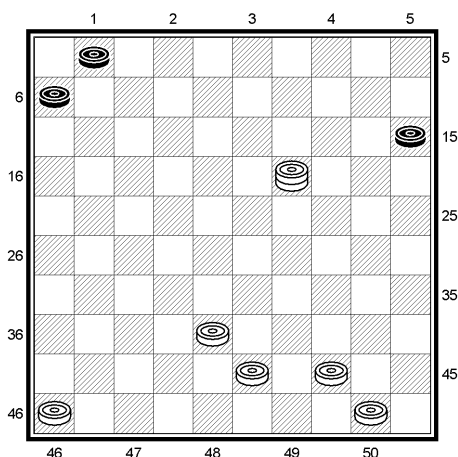
12. 26-21 16x47
13. 32-27 17x26
14. 36x7 2x11

met het verrassende vervolg:

15. 45-40 25x45
16. 49-44 47x29
17. 34x14 45x32
18. 42x4 9x20
19. 4-15 18-23
20. 15x16 6x26 [diagram 17]

Of na

18. 13x15
19. 4x19 [diagram 18]

1.7 Een vierde Tytsmazet voor wit (na 19-23)

We gaan weer naar de basisstand:

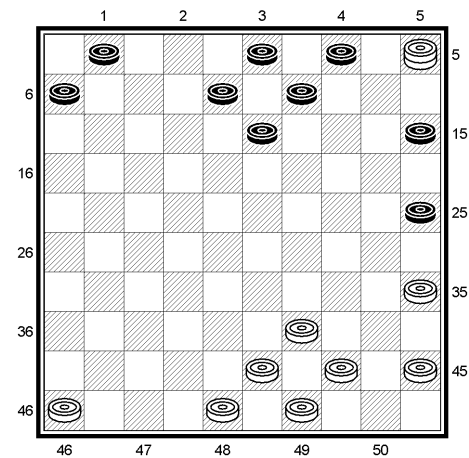
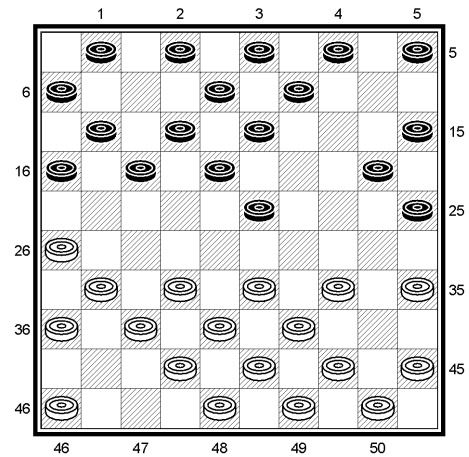
1. 31-26 20-25
2. 37-31 14-20
3. 32-27 17x37
4. 41x32 19-24
5. 34x14 10x19
6. 40-34 11-17
7. 47-41 7-11
8. 41-37 [diagram 13]

Ook na 19-23 blijkt ‘Tytsma erin te zitten’.

8. **19-23?** [diagram 19]

Wit haalt nu uit met:

9. 26-21 16x47
10. 32-27 17x26
11. 36x7 2x11
12. 33-28 23x32
13. 42x2 47x40
14. 50x10 5x14
15. 2x5 [diagram 20]

1.8 Een Tytsmavariant voor zwart met evenwichtig spel (na 32-28)

De vorige variant kan ook door zwart worden uitgevoerd.

1. 31-26 20-25
2. 37-31 14-20
3. 32-27 17x37
4. 41x32 19-24
5. 34x14 10x19
6. 40-34 4-10
7. 44-40 10-14

8. 32-28? [diagram 21]

Zwart kan nu combineren:

8. 25-30
9. 35x4 19-24
10. 34x25 15x44
11. 49x40 16-21
12. 26x19 9x49
13. 4x22 49x41
14. 46x37 [diagram 22]

Wit heeft drie mogelijkheden op de 13de zet.

De slag

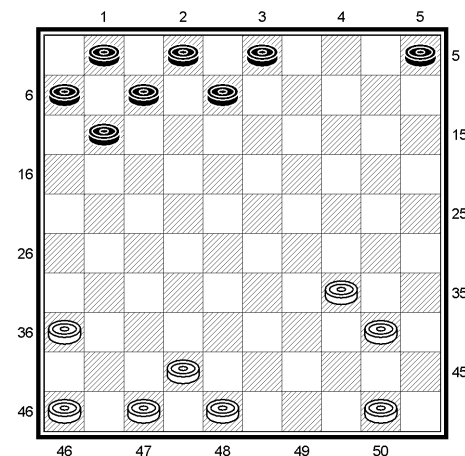
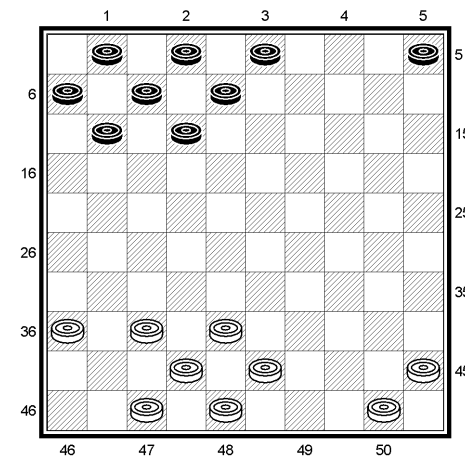
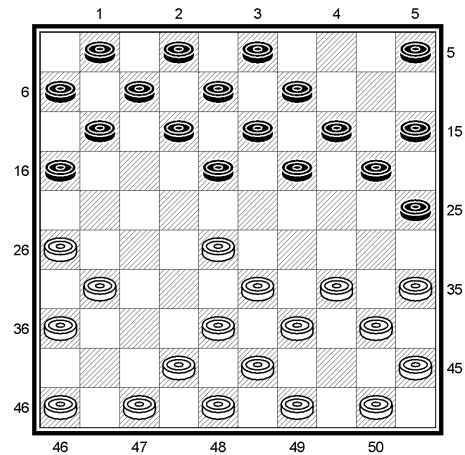
13. 4x27 49x10 geeft zwart schijfwinst.

De derde mogelijkheid geeft weer een min of meer evenwichtige stand:

13. 4x18 49x17
 14. 38-33 17x44
 15. 50x39
- of:
13. 4x18 49x16
 14. 31-27 16x32
 15. 38x27

Zwart moet echter ook oppassen: als hij de combinatie vanaf zet 11 precies gespiegeld wil uitvoeren, levert dit voor wit juist een licht positioneel voordeel op.

8. 25-30
9. 35x4 19-24
10. 34x25 15x44
11. 49x40 18-23?
12. 28x19 9x49
13. 4x22 (slaan naar 18 of 27 is niet voordelig)
12x34
14. 40x29 49x19, gevolgd door
15. 31-27 19-30 (op 19-24 komt 31-27 en op 19-
14/19-10 volgt 42-37)
16. 45-40 30-19
17. 27-21 16x27
18. 26x28 19x39
19. 43x34 [diagram 23]

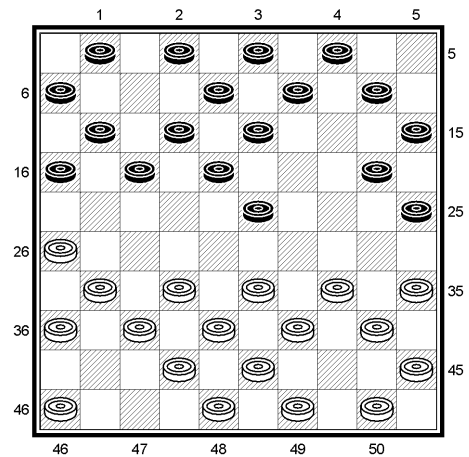
1.9 Nog een onvoordelige Tytsmazet voor wit (na 19-23)

Na de zettenreeks van 1.5 (met 5-10 op de achtste zet) is er voor zwart natuurlijk ook een ander vervolg mogelijk.

1. 31-26	20-25
2. 37-31	14-20
3. 32-27	17x37
4. 41x32	19-24
5. 34x14	10x19
6. 40-34	11-17
7. 47-41	7-11
8. 41-37	5-10

Nu speelt zwart in plaats van 10-14 een andere zet:

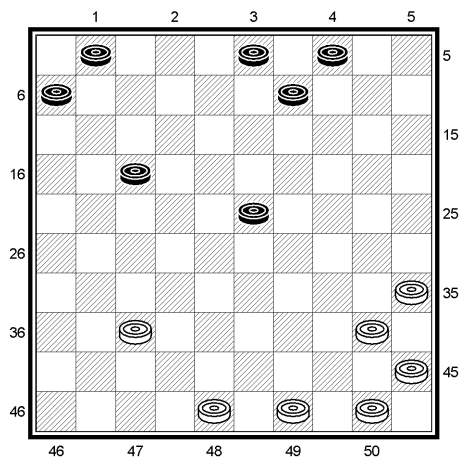
9. 44-40 **19-23!?** [diagram 24]

Wit kan nu een combinatie à la Tytsma uitvoeren:

10. 26-21	16x47
11. 32-27	17x26
12. 36x7	2x11
13. 34-30	25x32
14. 42x2	47x41 (47x42 verliest)
15. 2x12 (naar een ander veld slaan verliest)	8x17
16. 47x37	[diagram 25]

Wit moet op zet 13 wel voor de duurdere variant kiezen: na 33-28, 23x32, 42x2 slaat zwart dan namelijk met de dam naar veld 17. Wit moet dan zijn eigen dam inleveren, en vangt daarna de zwarte dam met 43-39, maar hij staat dan zes schijven achter ...

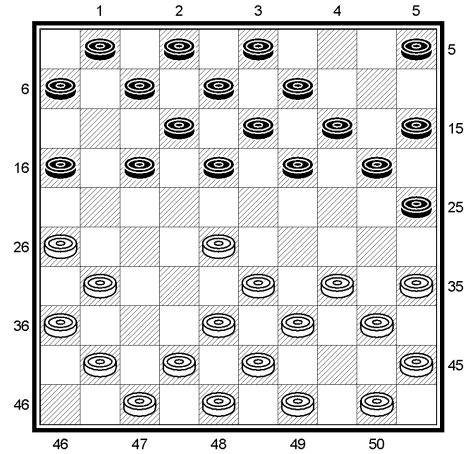
In de uitgewerkte variant is de stand weliswaar gelijk, maar de zwarte uitgangspositie voor het eindspel lijkt beter door de zwakke lange hoek van wit.

Op 9.19-23 zal wit dus een ander antwoord moeten geven. Mogelijkheden zijn 32-27, 31-27, 33-29 of 46-41, maar die vragen elke hun eigen studie.

1.10 Een uitgestelde Tytsmacombinatie van zwart (na 46-41, 11-17, 32-28)

De vorige combinatie kan ook door zwart worden uitgevoerd.

1. 31-26 20-25
2. 37-31 14-20
3. 32-27 17x37
4. 41x32 19-24
5. 34x14 10x19
6. 40-34 4-10
7. 44-40 10-14
8. 46-41 11-17
8. 32-28? [diagram 26]

Zwart kan nu winnen met:

9. 25-30
 10. 35x4 19-24
 11. 34x25 15x44
 12. 49x40 6-11
 13. 26x6 5-10
 14. 4x15 17-22
 15. 28x19 (of 6x19) 9x49
 16. 6x17 (of 28x17) 49x6
- (7 schijven en een dam) [diagram 27]

